

БЕОГРАД - На данашњи дан 1856. године У Паризу је мировним уговором окончан Кримски рат вођен од 1853. између Русије и Османског царства, којем су се прикључиле Француска, Велика Британија и Сардинија (Пијемонт). Једном од одредаба загарантована је унутрашња самосталност Србије, али је Турцима допуштено да задрже поседе у неким већим градовима.

Данас је субота, 30. март, 90. дан 2024. До краја године има 276 дана.

1135 - Рођен је јеврејски филозоф, лекар, математичар и астроном Мојсије бен Мајмон, познат као Мајмонидес, следбеник Аристотела, највећи јеврејски филозоф средњег века. У најважнијем филозофском делу "Водич љубави" покушао је да заснује религију на рационалним основама, што је изазвало жестоку осуду ортодоксних присталица јудаизма. Написао је више астрономских и математичких расправа и 18 медицинских трактата с теоријама знатно испред времена у којем је живео.

1746 - Рођен је шпански сликар Франциско Хосе де Гоја и Лусиентес, уметник немирног и пустоловног духа. Постао је 1786. дворски сликар и насликао је низ портрета - међу најбољима у том жанру - чланова краљевске породице, дворских угледника и познатих личности. У композицијама из историје и савременог живота испољио је изразиту склоност ка сарказму и критици друштва. Опседнут трагичном судбином шпанског народа, створио је потресне слике-документа ("Други мај 1808", "Трећи мај 1808. - стрељање у Мадриду"), а у позним годинама фантазмагоричне призоре ("Сатурн", "Прометеј", "Плес вештица") и велике циклусе у бакропису и литографији. При крају живота, већ ослепео, морао је да емигрира у Француску, где је умро. Главна дела: "Одевена Маја", "Гола Маја", "Породица Карлоса ИВ", "Марија-Лујза", "Сликар Франсиско Баје", графички циклуси "Капричоси", "Ужаси рата", "Пословице", "Тауромахија".

1842 - Амерички лекар Крофорд Лонг први је - приликом хируршке интервенције у болници у граду Џеферсон у америчкој држави Џорџија - употребио етер као анестетик.

1844 - Рођен је француски писац Пол Верлен, боем и пустолов, чије су непосредне песме, пуне лиризма и музике, знатно утицале на симболизам. Дела: збирке "Романсе без речи", "Галантне свечаности", "Елегије", "Мудрост".

1853 - Рођен је холандски сликар Винсент ван Гог, један од најоригиналнијих и најтемпераментнијих у историји сликарства. Сликао је жарким бојама, а његова експресивна дела продорне снаге непревазиђена су у изражавању психичких стања и расположења. Непризнат за живота, праћен многим недаћама које су га бацале у дубоку депресију - 27. јула 1890. у нервном растројству покушао је самоубиство и умро је два дана потом. Његова дела - око 850 слика и више од 900 цртежа, махом пејзажа, портрета и мртвих природа - пресудно су утицала на развој модерне уметности и донела му посмртну славу.

1857 - Умро је Димитрије Тирол, српски књижевник, преводилац, издавач, лингвиста, новинар. Рођен је у Чакову у Баату (данас Румунија). Био је управник српских школа у Темишвару и инспектор Државне штампарије у Београду. Од 1842. редовни је члан Друштва српске словесности, претече Српске краљевске академије. Био је издавач и приређивач алманаха и календара: "Банатски алманах", "Нови забавни календар", "Уранија". Сарађивао је са Димитријем Давидовићем у "Србским новинама", "Забавнику". Уређивао је "Новине читалишта београдског". Објавио је и "Немачку граматику: за употребленије србске младежи".

1867 - Сенату САД поднесен је уговор о куповини Аљаске од Русије, територије од непуних два милиона квадратних километара површине, слабо насељене, за само 7,2 милиона долара. Вредност Аљаске се показала већ 1897. кад је откривено злато, а доцније и друга велика богатства попут нафте.

1894 - Рођен је руски конструктор авиона Сергеј Владимирович Иљушин, који је током три деценије конструисао више од 50 типова авиона. Посебно је познат по оклопном јуришном авиону "Ил-2" за потребе совјетског ратног ваздухопловства у Другом светском рату и путничким авионима конструисаним после рата ("Ил-12", "Ил-18", "Ил-62", "Ил-86").

1899 - Умро је српски писац Светолик Ранковић. По образовању био је теолог. Приповедао је о сеоском животу, а јунаци његових дела углавном су људи дубоко

разочарани у живот. Најчешће је приказивао тамне стране распадања патријархалног света. Завршио је Духовну академију у Кијеву и био наставник веронауке у Крагујевцу, Нишу и Београду и професор богословије у Београду. Написао је 25 приповедака, три романа, више стручних и политичких чланака и уџбеника и преводио је с руског. Дела: романи "Горски цар", "Сеоска учитељица", "Порушени идеали", приповетке "Јесење слике", "Слике из живота".

1905 - Грци су на Криту подигли устанак против турске владавине. То грчко острво у Средоземном мору припало је Грчкој 1913. после балканских ратова.

1912 - Умро је Карл Мај, немачки књижевник. Плодан и популаран аутор, писао је лаку литературу забавног карактера. Био је најтиражнији немачки аутор. Дела: "Винету", "Благо у сребрном језеру", "Син ловца на медведе", "Од Багдада до стамбола", "У балканским гудурама".

1913 - Рођен је Френки Лејн, амерички музичар, један од најпопуларнијих 50-их 20. века. Препознатљивим баритоном и песмама попут "Тхат'с Му Десире", "Муле Траин", "Језебел", "И Белиеве" и "Раухиде", Лејн је био један од "претплаћених" на топ листама све до појаве рокенрола. Током седам деценија дуге каријере, репертоаром који је обухватао џез, блуз и кантри, продао је више од 100 милиона плоча од којих је више од 20 досегло статус златних.

1940 - Јапан је успоставио марионетску владу у окупираној Кини.

1944 - Британски и амерички бомбардери засули су други пут у Другом светском рату Ниш тепихом бомби, усмртивши најмање 50 српских цивила. Приликом првог бомбардовања града у октобру 1943. погинуло је више од 250 људи.

1945 - Совјетска армија је у Другом светском рату ослободила балтичку луку Данциг (садашњи Гдањск).

1950 - Умро је француски државник Леон Блум, вођа Социјалистичке странке од

оснивања 1920, први социјалиста премијер Француске. Предводио је владу Народног фронта 1936. и 1937. и у пролеће 1938, а трећи пут био је председник владе 1946. и 1947. У Другом светском рату Немци су га интернирали у концентрациони логор Дахау.

1967 - НАТО је затворио војне штабове у Француској, пошто је председник Шарл де Гол одлучио да повуче земљу из тог западног војног савеза под доминацијом САД.

1973 - Последњи контингент трупа САД напустио је Јужни Вијетнам, окончавајући директно војно уплитање Вашингтона у Вијетнамски рат, током којег је погинуло више од 58.000 америчких војника. Уз смањену помоћ покровитеља с друге стране Тихог океана, марионетски сајгонски режим срушен је 1975. после чега су уједињени Северни и Јужни Вијетнам.

1973 - С главне железничке станице у Београду испраћена је последња композиција с локомотивом на парну вучу.

1974 - Први кинески путнички авион слетео је у Њујорк.

1979 - Иранци су на дводневном референдуму убедљивом већином изгласали успостављање исламске републике.

1981 - Председника САД Роналда Регана, у тренутку док је излазио из једног хотела у Вашингтону, лакше је ранио атентатор Џон Хинкли.

1983 - Умро је српски политичар и писац Родољуб Чолаковић, учесник грађанског рата у Шпанији и један од организатора устанка у Србији у Другом светском рату. Као припадник левичарске терористичке организације "Црвена правда" 1921. ухапшен је и осуђен на 12 година затвора под оптужбом за умешаност у атентат на министра унутрашњих послова Милорада Драшковића. На робији је с Мошом Пијаде превео први том "Капитала" Карла Маркса и "Беду филозофије". Дела: "Шпанија у пламену", "Кућа оплакана", "Записи из народноослободилачког рата", "Утисци из Индије", "Сусрети и сјећања", "Казивање о једном покољењу".

1986 - Умро је амерички филмски глумац Џејмс Кегни, уметник несвакидашње енергије и експресивности, који је у жанру криминалистичког филма био персонификација "анђела гарава лица", фолклорног хероја епохе прохибиције и велике економске кризе. Филмови: "Државни непријатељ", "Грешников одмор", "Пролаз за пакао", "Хук гомиле", "Победник узима све", "Анђели гарава лица", "Сан летње ноћи", "Оклахома Кид", "Јенки Дудл Данди" (Оскар), "Крв на сунцу", "Бело усијање", "Цена славе", "Човек са хиљаду лица", "Један, два, три", "Регтајм".

1990 - Скупштина Естоније прогласила је Совјетски Савез окупаторском силом и затражила је пуну независност.

1993 - Влада у Скопљу одбацила је назив "Бивша Југословенска Република Македонија", који су предложили међународни посредници ради признавања новостворене државе и њеног пријема у УН.

1997 - У бомбашком нападу током митинга у главном граду Камбоџе Пном Пену, убијено је 10 и рањено више од 100 људи, укључујући водеће камбоџанске опозиционе политичаре.

1999 - У трећем нападу на чачанску фабрику "Слобода" од почетка НАТО агресије на Србију (СРЈ) готово сасвим су уништени погони за производњу усисивача, електричних шпорета и остале беле технике, а штета после ваздушних удара процењена је на најмање 300 милиона долара.

1999 - Француски лист "Паризијен" објавио је фотографију олупине америчког авиона "Ф-117А" у близини Теочака у североисточној Босни, поред које су стражарили амерички војници.

2003 - У Њујорку су чак и барови и ресторани проглашени непушачким зонама.

2005 - Умро је српски позоришни режисер Мирослав Беловић, члан Југословенског драмског позоришта од 1948. Као педагог радио је на Академији за позоришну уметност (касније ФДУ) од њеног оснивања 1949. године. Управник ЈДП био је од 1963. до 1966. Најзначајније Беловићеве режије на сцени ЈДП-а биле су Плаут - "Хвалисави војник", Шон О'Кејси - "Плуг и звезде", Георг Бихнер - "Дантонова смрт", Јован Христић - "Савонарола и његови пријатељи", Беловић и Стеван Пешић - "Омер и Мерима", Славомир Мрожек - "Танго", Марин Бенетовић - "Хваркиња", ", Бранислав Нушић - "Мистер Долар", Марин Држић - "Дундо Мароје", Нушић - "Не очајавајте никад!".

2006 - Шпанска скупштина (кортес) усвојила је план аутономије Каталоније. Скупштина је усвојила контроверзни план проширења аутономије Каталоније, којим се тој регији дају већа овлашћења у области финансија и правосуђа, али и атрибути нације - до тада приписивани искључиво Шпанији као држави. План су подржали посланици социјалистичке владе, док су посланици десне Народне партије били против. Опозиција је оценила да је предлог каталонске регионалне скупштине, познат и као нови статут Каталоније, неуставан и да представља претњу за јединство Шпаније. Међу партијама које су гласале против плана о аутономији била је и сепаратистичка каталонска партија ЕРЦ, која је оценила да план "не иде довољно далеко" у смислу даљег осамостаљења Каталоније.

2006 - Умро је бивши председник Естоније Ленарт Мери, кључна личност покрета за независност те балтичке земље. Мери - државник, писац и режисер - био је председник Естоније од 1992. до 2001.

2007 - Најмање 54 особе, од којих су већина странци из разних исламских земаља, убијене су у сукобима између терориста повезаних са Ал Каидом и припадника пакистанских племена у региону Јужни Вазиристан. Реч је провинцији на граници са Авганистаном, која служи као база талибанским побуњеницима.

2007 - Умро је Божидар Ковачек, српски књижевник, професор, театролог, председник Матице српске. Рођен је 1930. у Босанској Дубици. Гимназију је завршио у Новом Саду а Филозофски факултет у Београду, где је докторирао 1963. тезом о Јовану Ђорђевићу. Предавао је народну књижевност и општи курс историје југословенске књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду. Био је управник Библиотеке Матице српске, редовни професор и декан новосадске Академије уметности, а научне области биле су му историја српске књижевности и културе 18. и 19. века.

Био је оснивач и главни уредник часописа за сценске уметности и музику, председник Управног одбора Стеријиног позорја и потпредседник Вукове задужбине. Објавио је низ дела из историје књижевности и театрологије.

2008 - Умро је Дит Пран, камбоџански новинар по чијим сведочењима су снимљена "Поља смрти". У Пном Пену је био фотограф и преводилац у дописништву Њујорк тајмса. Према његовој животној драми снимљен је филм "Поља смрти", пошто се Пран од 1975. до 1979. налазио у радним логорима карактеристичним за режим Пол Потових Црвених Кмера, под којим је, како се наводи, страдало чак два милиона људи, међу њима и његова три брата.

По доласку у САД 1979. наставио је да ради за Њујорк тајмс, а доцније је био и амбасадор добре воље УН.

2019 - Зузана Чапутова победила је у другом кругу председничких избора у Словачкој. Активисткиња за заштиту животне средине Чапутова прва је жена изабрана на ту функцију.

2020 - Преминуо је Сава Тутунџић, археолог. Био је професор Археологије Блиског истока на Филозофском факултету у Београду. Највише се бавио историјом старог Египта. Дела: "The Group of Narrowing Naked Jars and One-loop-handled Vases at Maadi in Relation to the Palestinian Ceramic Ware", "The Problem of Foreign North-Eastern Relations of Upper Egypt, Particular in Badarian Period", "Relationships between Late predynastic Egypt and Palestine: Some Elements and Phenomena", "Доњи Египат у халколитском периоду и односи са јужним Левантом: прва половина IV миленијума", "Јужни Левант у халколитском периоду: од V до прве половине IV миленијума".

(Танјуг)